

УДК 331.101.3

**ПРО РИЗИКИ ДЛЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ,
ПОВ'ЯЗАНІ З ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНИМ ПОРТРЕТОМ
ПОКОЛІННЯ ЦЕНТЕНІАЛОВ І МОДЕЛЯМИ ЇХ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ**

**ABOUT RISKS FOR SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS RELATED TO
THE VALUATION-MOTIVATIONAL PORTRAIT OF GENERATION OF
CENTENIALS AND MODELS OF THEIR SOCIO-ECONOMIC
BEHAVIOR**

*докт. екон. наук В.В. Компанієць¹, канд. екон. наук О.М. Полякова²,
канд. екон. наук О.В. Шраменко²*

¹Харківський Гуманітарний університет Народної Української Академії (м. Харків)

²Український державний університет залізничного транспорту (м. Харків)

*D.Sc. (Econ.) V.V. Kompaniets¹, PhD (Econ.) O.M. Poliakova²,
PhD (Econ.) O.V. Shramenko²*

¹Kharkiv Humanitarian University of the People's Ukrainian Academy (Kharkiv)

²Ukrainian State University of Railway Transport (Kharkiv)

На стан і розвиток соціально-економічних систем (СЕС) сильно впливає ціннісно-мотиваційний портрет працездатного населення, який формує певні моделі соціально-економічної поведінки. Сьогодні на ринку праці переважають представники покоління X, на другому місці бебі-бумери, але вже найближчим часом більше 20% робочої сили в світі і 40% ринку в цілому складуть представники покоління Z. Які ж риси притаманні представникам цього покоління? Які моделі поведінки в соціально-економічному просторі можна очікувати них? І нарешті, які ризики і загрози для СЕС різних рівнів можуть виникнути в зв'язку з цим?

Відповімо на ці питання, узагальнюючи ряд досліджень [1-5] і додаючи свої нові аналітичні припущення.

1. Для нового покоління характерна розмита система цінностей і відсутність стійких переваг, моральний релятивізм. Система цінностей формується у віртуальному середовищі і тому молоді складно орієнтуватися в реальному житті. Все це робить їх зручним об'єктом для маніпуляцій. Схильність до маніпуляцій також пов'язана з такими якостями центеніалів як самовпевненість і сильне бажання визнання.

Висока схильність до маніпуляцій, моральний релятивізм нового покоління - необхідна база для зовнішнього управління поведінкою. Це в умовах сучасної глобальної кризи капіталізму значно посилює ризик соціально-політичної, і як наслідок цього - соціально-економічної

нестабільності для національних соціально-економічних систем.

Моральний релятивізм несумісний з такими затребуваними в економіці та соціумі якостями як чесність і відповідальність. На думку багатьох експертів, саме цінності людини, а також розвинена інтуїція будуть головним фактором прийняття рішень відповідно до критерію корисності його наслідків для людини і суспільства в новому світі..

2. Представники покоління Z характеризуються такими якостями як: особистісний індивідуалізм і егоцентризм на тлі віртуального колективізму. Це ставить під сумнів ефективність командної роботи, спілкування з клієнтами. Злагоджена командна робота критично необхідна для стабільного, ефективного функціонування СЕС різних рівнів.

3. Нове покоління характеризує гедонізм, прагнення до комфорту, і спокою. Вони вважають, що труднощі, які зустрічаються в житті і на роботі - ознака неправильно обраного шляху. А успіх асоціюється з різноманітністю життя і задоволення. При цьому їм властиві відмова від поступового руху до успіху, відсутність терпіння. На їхню думку, робота повинна приносити задоволення, дохід і не забирати багато часу і сил.

Отже, для представників покоління Z є неможливою напружена праця, справжня творчість, тому що це знаходиться за межами зони їх особистого комфорту. Все це ставить під сумнів можливість реалізації складних сучасних проривних проєктів у всіх галузях.

Крім того, такі якості значно знижують можливість ефективного навчання протягом життя центеніалів. Складність реалізації стратегії навчання впродовж життя для молоді вступає в конфлікт з її необхідністю для реалізації себе в умовах нової економіки. Це в будь-якому випадку знижує результативність усіх освітніх методик, відповідно фінансування програм навчання, як роботодавцями, так і державою. Невисока результативність навчання, відповідно негативно позначиться на якості роботи, прийнятих рішень, якості функціонування СЕС різних рівнів.

Прагнення до комфорту і спокою, поряд з прагненням отримати все і відразу вплине на підприємницьку активність і існуючі бізнес моделі: це може призвести до низького рівня бізнес ініціативи, а також до вкладення коштів в спекулятивні проєкти, що приносять швидкий прибуток. Все це негативно вплине на розвиток бізнесу в реальному секторі економіки і посилить обсяги фінансових спекуляцій.

4. Покоління центеніалів шукає себе і вважає важливим отримувати новий досвід і яскраві враження, при цьому вони не прив'язані до колективу, місця роботи і проживання - отримавши досвід, вони легко прощаються з колективом, із середовищем, з містом. Ці якості поряд з прагненням до комфорту, успіху, відсутністю терпіння приведуть до високої плинності кадрів на робочих місцях і нестабільності ринку праці.

Крім того, короткий горизонт планування, а також бажання отримати все і відразу, неминуче вплине на процес накопичення. Уже зараз у покоління центеналів практично відсутнє прагнення до формування заощаджень, що може привести до виснаження одного з ключових джерел формування довгострокових інвестицій. А це, в свою чергу, загроза для фінансування інвестиційних проектів в реальному секторі економіки.

Додаткові ризики створюються і для класичної пенсійної системи в якій про нових пенсіонерів, що йдуть з ринку праці піклуються люди нового вікового покоління. Сформована система опиняється під загрозою і через іншу мотивацію центеналів, яка перешкоджає ефективному функціонуванню пенсійної системи в рамках довгострокового періоду.

Актуальною в зв'язку з процесом цифровізації і роботизації стає проблема безробіття. Але чи готове нове покоління братися за будь-яку роботу і чи готове воно нести на собі тягар безробіття інших, відповідно забезпечуючи стабільні відрахування в бюджет? На це питання відповіді поки немає. Це зона підвищеного ризику, яку слід обговорювати окремо.

5. Когнітивні характеристики покоління Z є абсолютно протилежними в порівнянні з тими вимогами, які висуває до них нова СЕС. Кліповість і фрагментарність мислення, поверховість, відсутність глибинного і системного мислення, коротка пам'ять - всі ці якості не дають можливості орієнтуватися в економічних виробничих ситуаціях, складати сценарії розвитку ситуації і передбачати наслідки прийнятих рішень для підприємства, колективу, особисто для себе, приймати зважені рішення.

Це істотно знижує можливості підготовки управлінських кадрів, призводить до зниження ефективності функціонування СЕС, створюючи ризик втрати їх керованості.

Таким чином, ціннісно-мотиваційний портрет нового покоління і, відповідно, його соціально-економічна поведінка може привнести суттєві ризики в сформовану модель соціально-економічного розвитку соціально-економічних систем різних рівнів.

[1] 30 фактов о современной молодежи: исследование Сбербанка и Validata [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://youngspace.ru/faq/sberbank-issledovanie-molodezhi/>

[2] Башина Ольга Эмильевна. Трансформация экономической и трудовой модели поведения современной молодежи в условиях становления цифрового общества/ О.Э. Башина, Е.С. Васюткина, Л.В. Матраева // Государство и гражданское общество: политика, экономика, право. – 2018. - №3. – С. 133-145. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/transformatsiya-ekonomicheskoy-i-trudovoy-modeli-povedeniya-sovremennoy-molodezhi-v-usloviyah-stanovleniya-tsifrovogo-obschestva>

[3] Kompaniets V., Polevaya V., Poliakova E. Shramenko E. Readiness of workers for a new economy in condition of systemic changes (man - technologies – economy). SHS Web Conf. Vol/ 67, 2019. Fifteenth Scientific and Practical International Conference “International Transport Infrastructure, Industrial Centers and Corporate Logistics” (NTI-UkrSURT 2019) [Electronic resource]. - Access mode: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20196706028>

[4] Компаниец В.В. О рисках для социально-экономических систем в связи с изменением ценностно-мотивационного портрета нового поколения работников / В.В. Компаниец, В.В. Полевая // Финансы, экономика, стратегия. - 2019- Том. 16, № 3., С. 12-16.